

ศึกษาวิเคราะห์หลักการอยู่ร่วมกันของสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย : กรณีศึกษา
ชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในชุมชนวัดท่าการ้อง ตำบลบ้านป้อม อำเภอ พระนครศรีอยุธยา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา^๑

An Analytical Study of the Principle of Coexistence of Multicultural Society in
Thailand: A Case Study of Buddhist and Muslim Community at Thakarong's
Community, Banpom Sub-district, Ayutthaya district, Ayutthaya province

พระมหายุทธนา นรชนฺโฐ, ดร.

พระครูธรรมธรรวเดชา อคฺคเตโช, ดร.

จุฑารัตน์ ทองอินจันทร์

มานิตา ชูช่วย

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิเคราะห์หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมระหว่าง
ชาวพุทธและมุสลิมในบริเวณชุมชนวัดท่าการ้อง ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา โดยมีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาแนวทางการอยู่ร่วมกันของชุมชน
ชาวพุทธและมุสลิมในชุมชนวัดท่าการ้อง ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา ๒) เพื่อวิเคราะห์แนวทางการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในชุมชนวัด
ท่าการ้อง ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓) เพื่อนำเสนอ
แนวทางในการอยู่ร่วมกันที่เหมาะสม ระหว่างชาวพุทธและมุสลิมในสังคมไทยปัจจุบัน

ผลการศึกษาพบว่า **ประการแรก** แนวทางการอยู่ร่วมกันของชาวพุทธและมุสลิม คือ ๑) เน้น
ความรัก ความเมตตาต่อกันความปรารถนาดีต่อกัน ๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ด้วยการให้ ๓) การ
เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ๔) การมีกิจกรรมร่วมกัน ๕) การเจรจาพูดคุยกัน **ประการที่สอง** แนว
ทางการอยู่ร่วมกัน สามารถบูรณาการระหว่างหลักการของศาสนาพุทธและอิสลาม ตามหลักการของ
ศาสนาพุทธ เน้นความเมตตากรุณาต่อกัน (เมตตาธรรม) การเคารพในสิทธิของกันและกัน (คารวธรรม)

^๑ ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจาก ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปี
งบประมาณ ๒๕๕๙ ตามโครงการพัฒนาศักยภาพการวิจัยทางพระพุทธศาสนาเพื่อความก้าวหน้าในประชาคม
อาเซียน ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (สังคหธรรม) ความสามัคคี (สามัคคีธรรม) ความอดทนอดกลั้นต่อความแตกต่างระหว่างกัน (ขันติธรรม) ส่วนหลักการของศาสนาอิสลาม ศรัทธา และการปฏิบัติตามศรัทธา ๕ ประการ **ประการที่สาม** แนวทางที่เหมาะสมต่อการอยู่ร่วมกันในปัจจุบันและอนาคต สามารถดำเนินการใน ๒ ระดับ คือระดับปัจเจกบุคคล และระดับชุมชนหรือสังคม ในระดับปัจเจกบุคคลแต่ละคนต้องดำเนินตามหลักคำสอนในศาสนาของตนเองอย่างสมบูรณ์ ด้วยการประยุกต์เอาหลักการในศาสนาของตนเองมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันของแต่ละคน ให้ถูกต้องเหมาะสมตามสถานภาพของตนเอง ส่วนในระดับชุมชนหรือสังคม จะต้องมีการประชุมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ด้วยความบริสุทธิ์จริงใจต่อกัน ปราศจากวาระซ่อนเร้น เพื่อจะได้มีโอกาสพบปะสนทนากัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นร่วมกัน ด้วยความปรารถนาดีต่อกัน ด้วยจิตสำนึกรับผิดชอบต่อประเทศชาติ และประชาชนร่วมกัน

คำสำคัญ: การอยู่ร่วมกัน, สังคมพหุวัฒนธรรม, ชาวพุทธและมุสลิม, ชุมชนวัดท่าการ้อง

Abstract

This research was an analytical study of Coexistence in multicultural societies between the communities of Buddhists and Muslims at Thagarong's community, Banpom sub-district, Ayutthaya province with three objectives: 1) to study the principles of Coexistence of the communities of Buddhists and Muslims at Thagarong's community, Banpom sub-district, Ayutthaya province, 2) to analyze their ways, and 3) to present the proper ways for Thai society at the present time.

From the research, it was found that firstly, the principles of Coexistence of the communities of Buddhists and Muslims are: 1) loving-kindness between them, 2) generality, 3) reverence and the honor other persons, 4) cooperation, and 5) frequent meetings. The second, the principles of Coexistence could integrate between the principles of the principles of Coexistence of Buddhism and Islam. They were found that the principles of Buddhism emphasized on loving-kindness, principles of services, harmony, and tolerances, meanwhile the principles of Islam emphasized on faiths and practice of five beliefs. The third, the proper ways for the principles of Coexistence of them at the present time and the future should be practiced into two steps: Individual

steps and social steps. For the first step, each person should practice according to the teachings in his/her religions completely by applying them into daily lives with themselves. In the second step, they should frequent meet with the pure mind without hidden agendas for discussion, exchange ideas, and resolution of many problems with together by good attention, spirit minds to nation and public advantages.

Key words: Coexistence, Multicultural society, Buddhist and Muslims, and Thagarong's community.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมพหุวัฒนธรรม (Multicultural Society) เป็นสังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความหลากหลาย มีความแตกต่างกันทางสังคมและวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา ภาษา การแต่งกาย การเป็นอยู่ ฯลฯ เพราะแต่ละกลุ่มชนมีความเชื่อ ความศรัทธา ในศาสนาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การที่จะทำให้แต่ละคนสามารถอยู่ร่วมกันในชุมชนหรือสังคมเดียวกัน ด้วยการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือกัน ไม่มีการเบียดเบียนกัน ไม่ทำร้ายกัน หรือไม่ละเมิดสิทธิของกันและกัน แต่ละกลุ่มชนสามารถประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้ตามความเชื่อและศรัทธาของตนเอง อย่างมีเสรีภาพ โดยไม่มีการกีดกัน ก้าว่าย ล่วงละเมิด หรือก่อความวุ่นวายซึ่งกันและกัน ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมได้อย่างสันติ สงบ และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยไม่มีปัญหาขัดแย้งหรือความรุนแรงระหว่างกัน จึงต้องมีการศึกษาวิเคราะห์ทำความเข้าใจกับความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งและรอบด้าน^๒

การศึกษาวิเคราะห์สังคมพหุวัฒนธรรม (Multicultural Education) เป็นการศึกษาที่เน้นการวิเคราะห์ทำความเข้าใจในความหลากหลาย และความแตกต่างทางวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อให้ได้องค์ความรู้หรือแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุข ภายใต้ความหลากหลาย หรือความแตกต่าง ทางภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ศาสนาและวิถีชีวิตบนพื้นฐานของการยอมรับสิทธิเสรีภาพ บทบาทและหน้าที่ของแต่ละคนในสังคมอย่างเสมอภาคและเท่า

^๒ อานันท์ กาญจนพันธุ์, “พหุวัฒนธรรมในบริบทของการเปลี่ยนผ่านทางสังคมและวัฒนธรรม”.

เทียมกัน โดยปราศจากอคติหรือความลำเอียงทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ผิวพรรณวรรณะ หรือ เผ่าพันธุ์^๓

ในประเทศไทย มีชุมชนที่มีลักษณะความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมอยู่หลายชุมชน เช่น ชุมชนชาวตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นชุมชนของชาวพุทธคริสต์และอิสลามที่อยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ในภาคกลาง ชุมชนบ้านสองคอน อำเภอหัวหินใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เป็นชุมชนของชาวพุทธและชาวคริสต์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี เป็นชุมชนของชาวพุทธและอิสลามในภาคใต้ ที่มีทุนทางสังคมเป็นปัจจัยสนับสนุนให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข เป็นต้น

การศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมที่ผ่านมา เป็นการศึกษาในลักษณะเป็นการเปรียบเทียบ และการศึกษา เพื่อหาแสวงหาจุดร่วมและสวณจุดต่างกันของชุมชนใดชุมชนหนึ่งที่มีความแตกต่างกันทาง เพื่อให้ได้ข้อสรุปร่วมกัน เช่น งานของสุไรยา วานี^๔ ที่ศึกษาการอยู่ร่วมกันของชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี เพื่อศึกษาปัจจัยที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขของชาวไทยพุทธและชาวมลายูมุสลิม และศึกษาแนวทางการรักษาความสัมพันธ์ ระหว่างชาวไทยพุทธและชาวมลายูมุสลิมในพื้นที่ตำบลทรายขาว เป็นต้น ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง ระบบการปกครองที่มีความยุติธรรม ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และการสื่อสารภาษาเดียว เป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขของชาวไทยพุทธและชาวมลายูมุสลิม ในพื้นที่ตำบลทรายขาว หรือการศึกษาในเชิงพัฒนาการของชุมชนมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ของจิตาพร แสงนิล^๕ ที่ศึกษาชุมชนมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในสมัยอยุธยา ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๓ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมุสลิม บทบาทและพัฒนาการของชุมชนมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

^๓ อธิปัตย์ คลีสุนทร, “การศึกษาพหุวัฒนธรรม (Multicultural Education)”, ใน **สารานุกรมวิชาชีพครูเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว** เนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, ๒๕๕๒), หน้า ๗.

^๔ สุไรยา วานี, “การอยู่ร่วมกันของชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี”, **วารสารการเมืองการปกครอง**, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ กันยายน ๒๕๕๖- กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗, หน้า ๑.

^๕ จิตาพร แสงนิล, “การศึกษาชุมชนมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในสมัยอยุธยา (พุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๓)”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาโบราณคดีประวัติศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๘).

จากผลการศึกษาทำให้ทราบว่า มุสลิมที่เข้ามาในสมัยอยุธยา มี ๔ กลุ่ม คือกลุ่มเปอร์เซีย-อาหรับและอินเดีย, กลุ่มจาม (เวียดนาม), กลุ่มมลายู-ปัตตานี และกลุ่มจากหมู่เกาะในอินโดนีเซีย โดยมีวัตถุประสงค์ในทางการค้าขายเป็นหลัก เป็นต้น

สำหรับการศึกษาวิเคราะห์ในเชิงพหุวัฒนธรรมบริเวณชุมชนวัดท่าการ้องแห่งนี้ ยังไม่มีการศึกษาโดยตรง คงมีแต่รายงานการศึกษาของหน่วยงานราชการเท่านั้น เช่น ในข้อมูลของหน่วยงานราชการของสำนักงานเกษตรอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๒^๖ แสดงให้เห็นว่า ประชากรส่วนใหญ่ของตำบลบ้านป้อม นับถือศาสนาพุทธร้อยละ ๘๐ นับถือศาสนาอิสลามร้อยละ ๒๐ มีวัดอยู่ ๘ แห่ง และมีมัสยิดอยู่ ๑ แห่ง ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลทั่วไปของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, บรรยายสรุปประจำปี ๒๕๕๘: ๑๘) ที่ระบุว่า ประชากรส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธร้อยละ ๘๒ นับถือศาสนาอิสลามร้อยละ ๗.๗ นับถือศาสนาคริสต์ร้อยละ ๐.๓ อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในเชิงลึกคนสำคัญของชุมชน^๗ พบว่า ชุมชนวัดท่าการ้องนี้มีชาวพุทธเพียงร้อยละ ๑ เท่านั้น ที่เหลือร้อยละ ๙๙ นับถือศาสนาอิสลาม เพราะในเขตหมู่ ๕ และหมู่ ๖ ของตำบลบ้านป้อมนี้มีมัสยิดถึง ๕ แห่ง มีวัดพุทธเพียงวัดท่าการ้องวัดเดียว และชาวพุทธเพียง ๕-๖ หลังคาเรือนเท่านั้น ซึ่งเป็นข้อมูลที่ยังไม่ตรงกันนักเกี่ยวกับสัดส่วนของจำนวนของประชากรที่นับถือศาสนา ของทั้งสองศาสนา ระหว่างหน่วยงานราชการและกับข้อมูลที่เป็นจริงของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยเฉพาะที่ตำบลบ้านป้อมแห่งนี้

ดังนั้น เพื่อให้ได้หลักการที่ถูกต้องเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมระหว่างชาวพุทธและชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คณะผู้วิจัย จึงได้ทำการศึกษาวิเคราะห์การอยู่ร่วมกันของสังคมพหุวัฒนธรรมในครั้งนี้ ซึ่งเป็นการศึกษาวิเคราะห์สังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนชาวพุทธและชุมชนอิสลาม ในชุมชนวัดท่าการ้อง ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คำถามการวิจัย

๑. ชาวพุทธและอิสลามในบริเวณชุมชนวัดท่าการ้อง ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา มีแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างไรบ้าง ?

^๖ แผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล, สำนักงานเกษตรอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๒, หน้า ๑๖.

^๗ สัมภาษณ์พระพิพัฒนศาสนกิจวิธาน (ประยูร สุทธิบุญ) เจ้าอาวาสวัดท่าการ้อง, เมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๙.

๒. แนวทางการอยู่ร่วมกันระหว่างชาวพุทธและอิสลามในบริเวณวัดท่าการ้อง มีจุดเด่น จุดด้อย ปัญหา/อุปสรรค และโอกาสในการพัฒนาแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างไรบ้าง ?

๓. แนวทางการในการอยู่ร่วมกันที่เหมาะสม สำหรับชาวพุทธและอิสลามในบริเวณวัดท่าการ้อง ตลอดจนในสังคมไทยปัจจุบัน ควรเป็นอย่างไร ?

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาแนวทางการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธและอิสลามในบริเวณชุมชนวัดท่าการ้อง ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธและอิสลามในบริเวณชุมชนวัดท่าการ้อง ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๓. เพื่อนำเสนอแนวทางในการอยู่ร่วมกันที่เหมาะสม ระหว่างชาวพุทธและอิสลามในสังคมไทยปัจจุบัน

ขอบเขตของการวิจัย

ด้านเนื้อหา ศึกษาความหมาย ประเภท วิธีการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมของชุมชนในสังคมไทย

ด้านกลุ่มเป้าหมาย บุคคลสำคัญของวัดและชุมชนวัดท่าการ้อง บ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๕ รูป/คน

ด้านพื้นที่ ชุมชนชาวพุทธและอิสลาม ในบริเวณชุมชนวัดท่าการ้อง ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ด้านระยะเวลา ๓ เดือน คือตั้งแต่วันที่ ๑๕ พฤษภาคม – ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๙

นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในงานวิจัย

การอยู่ร่วมกัน หมายถึง การอยู่ในพื้นที่ ชุมชน หรืออาณาเขตเดียวกัน ใกล้เคียงกัน ด้วยความปกติสุข เคารพสิทธิและเสรีภาพของกันและกัน

สังคมพหุวัฒนธรรม หมายถึง ชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีความแตกต่างกันทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษาและเผ่าพันธุ์

ชุมชนชาวพุทธ หมายถึง ชุมชนของประชาชนที่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน

ชุมชนชาวมุสลิม หมายถึง ชุมชนของประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต โดยมีมัสยิดเป็นศูนย์กลางของชุมชน

ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

๑.๑ แนวคิดสังคมพหุวัฒนธรรมนิยม

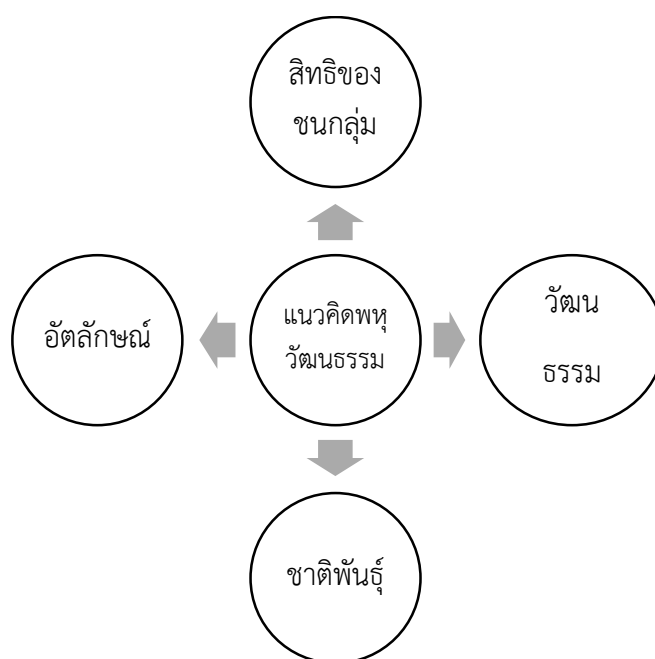
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัย “สังคมพหุวัฒนธรรม” มีฐานความคิดที่เกี่ยวข้องอยู่ คือ แนวคิดพหุวัฒนธรรมนิยม (Multiculturalism) แนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นเพื่อเป็นคู่แข่งกับลัทธิชาตินิยม (Nationalism) ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๑๐ หรือทศวรรษที่ ๑๙๖๐ เป็นต้นมา แต่มีการพัฒนาอย่างเป็นระบบจนกลายเป็นทฤษฎี โดยวิล คิมลิกคา (Will Kymlicka) ในปี พ.ศ. ๒๕๓๒ แนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับการขยายสิทธิแก่ชนกลุ่มน้อยแห่งชาติและชนกลุ่มน้อยเชิงชาติพันธุ์ ทั้งสิทธิในการปกครองตนเอง สิทธิในการรักษาความหลากหลายหรือความแตกต่างทางวัฒนธรรม และสิทธิในการมีผู้แทนในรัฐสภา^๔

แนวคิดพหุวัฒนธรรม ได้เข้ามาสู่ประเทศไทยในช่วงระยะเวลา ๕๐ ปีที่ผ่านมา ซึ่งเป็นช่วงที่ต้องการสร้างรัฐชาติ ที่เน้นความเป็นหนึ่งเดียวทางวัฒนธรรมและความเป็นไทย แนวคิดนี้ช่วยให้ลดอคติต่อกัน การดูถูกดูแคลนทางวัฒนธรรมลดลงไปได้ ซึ่งแนวคิดนี้มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการติดต่อหรือปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชนอื่นหรือกับรัฐ ซึ่งมีฐานความคิดอยู่ ๓ แนวคิด คือด้านวัฒนธรรม ด้านชาติพันธุ์ และด้านอัตลักษณ์ของชุมชน^๕ ดังนั้น ในการวิเคราะห์ตามหลักการของแนวคิดพหุวัฒนธรรม ในงานวิจัยนี้ จึงจะให้ความสำคัญต่อสิทธิ วัฒนธรรม ชาติพันธุ์ และอัตลักษณ์ของชุมชนของชุมชนแห่งนี้ เป็นประการสำคัญ เพราะเป็นองค์ประกอบของความหลากหลายทางสังคม เป็นแนวทางทำให้ผู้วิจัยเข้าใจในความแตกต่างของสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างชัดเจน และสามารถใช้เป็นเครื่องชี้วัดความสามารถในการอยู่ร่วมกันได้อย่างสำคัญ

^๔ พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, “พหุวัฒนธรรมนิยม สิทธิชนกลุ่มน้อยและความสมานฉันท์”, แหล่งที่มา [ออนไลน์]. www.facebook.com/PhichinaBhuket [๕ สิงหาคม ๒๕๕๙].

^๕ อานันท์ กาญจนพันธ์, “พหุวัฒนธรรมในบริบทของการเปลี่ยนผ่านทางสังคมและวัฒนธรรม”.

รายงานการวิจัย, หน้า ๒๖๕.

ภาพที่ ๑ : แสดงองค์ประกอบของแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน

จากภาพนี้ แสดงให้เห็นว่า แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน เป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนฐานของการเคารพในสิทธิเสรีภาพของแต่ละกลุ่มชน ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยปราศจาก การดูถูกดูแคลน หรือเหยียดหยามกัน ในด้านวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ และอัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มชนที่มีลักษณะเฉพาะตน นอกจากแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนแล้ว ยังมีแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนี้ที่สำคัญ คือแนวคิดเสรีนิยม (Concept of Freedom) และแนวคิดหลังสมัยใหม่ (Concept of post-modernization) แนวคิดเสรีนิยมมีหลักการสำคัญ คือ ปังเจกบุคคลมีความเท่าเทียมกันโดยไม่ต้องคำนึงถึงชาติพันธุ์ เพศ และศาสนา ยอมรับในความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรมบนพื้นฐานของอิสรภาพ เสรีภาพ ให้ความสำคัญต่อความซับซ้อนของสังคมพหุวัฒนธรรม และมองความหลากหลายทางวัฒนธรรมสามารถเลือนไหลได้ ส่วนแนวคิดหลังสมัยใหม่ เน้นลักษณะของการผสมผสานทางวัฒนธรรม หมายความว่า อัตลักษณ์ของแต่ละชุมชนสามารถซ้อนทับกันได้ ซึ่งทำให้คนในชุมชนหนึ่งสามารถเป็นสมาชิกหลายๆ ชุมชนได้ โดยไม่ต้องผูกติดกับความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่ตายตัวจนเกินไป^{๑๐}

^{๑๐} เล่มเดียวกัน, หน้า ๒๖๕.

๑.๒ แนวคิดการอยู่ร่วมกันในพระพุทธศาสนา

แนวคิดการอยู่ร่วมกันในสังคมตามหลักการทางพระพุทธศาสนา มีปรากฏอยู่ในคำสอนของพระพุทธเจ้าหลายหมวด เช่น หลักแห่งความรัก ความเมตตาต่อกัน ซึ่งปรากฏอยู่พรหมวิหาร ๔^{๑๑} หลักแห่งการไม่ละเมิดสิทธิของกันและกัน ซึ่งปรากฏอยู่ในศีล ๕^{๑๒} หลักแห่งการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ปรากฏอยู่ในสังคหวัตถุ ๔^{๑๓} หลักแห่งความสามัคคี ปรากฏอยู่ในอธิปไตยธรรม ๗^{๑๔} และหลักแห่งความอดทนอดกลั้น ที่ปรากฏอยู่ในธรรมที่เป็นเหตุให้คนงาม ๒ อย่าง^{๑๕} เป็นต้น กล่าวโดยสรุปพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญความเป็นมนุษย์ ความองค์กรหรือสังฆะ ที่จะต้องประกอบด้วย

- ๑) ความเมตตากรุณาต่อกัน (เมตตาธรรม)
- ๒) การเคารพในสิทธิของกันและกัน (ศีลธรรม)
- ๓) การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (สังคหธรรม)
- ๔) ความสามัคคี (สามัคคีธรรม)
- ๕) ความอดทนอดกลั้นต่อความแตกต่างระหว่างกัน (ขันติธรรม)

จะเห็นได้ว่า การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ตามหลักการในทางพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อการมีความรัก ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อกัน การเกื้อกูลกัน การไม่ละเมิดสิทธิของกันและกัน การมีความสามัคคี มีความเป็นเอกภาพ และการมีความอดทนอดกลั้นต่อกัน ในสังคมที่มีความหลากหลายและแตกต่างกัน

๑.๓ แนวคิดการอยู่ร่วมกันในศาสนาอิสลาม

๑.๓.๑ หลักศรัทธา ๖ ประการ

แนวคิดการอยู่ร่วมกันในศาสนาอิสลาม มีปรากฏอยู่ในศรัทธา ๖ ประการ (อัครานุลลอฮ์มาน)^{๑๖} ซึ่งสะท้อนให้เห็นความเชื่อ ความศรัทธาอย่างมั่นคงของศาสนิกชนในศาสนาอิสลามเหมือนกันทั้งหมด ได้แก่

- ๑) ศรัทธาในอัลลอฮ์ มีความเชื่อมั่นในอัลลอฮ์เพียงองค์เดียว

^{๑๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๘/๒๘๐.

^{๑๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๓๐๒.

^{๑๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๓/๒๙๕.

^{๑๔} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๓๖/๘๑.

^{๑๕} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๔/๒๕๔.

^{๑๖} หลักศรัทธา ๖ ประการ”, แหล่งที่มา [ออนไลน์]. [www. Religionfacts.com/Islam/beliefs](http://www.Religionfacts.com/Islam/beliefs) [เข้าถึงข้อมูล ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๙]

- ๒) ศรัทธาในเทพบริวาร หรือมลาอิกะฮ์
- ๓) ศรัทธาในบรรดาราชทูตหรือศาสนทูต
- ๔) ศรัทธาในคัมภีร์ของพระองค์
- ๕) ศรัทธาในวันโลกหน้า
- ๖) ศรัทธาในการกำหนดของอัลลอฮ์

๑.๓.๒ หลักปฏิบัติตามศรัทธา ๕ ประการ

การปฏิบัติตามหลักของอิสลาม คือหลักปฏิบัติหรือหลักอิสลาม (อركانุลอิสลาม) ๕ ประการ ประกอบด้วยกันที่มุสลิมทุกคนต้องถือปฏิบัติ^{๑๗} ได้แก่

- ๑) การปฏิญาณตน หมายถึงการปฏิญาณตนด้วยความเลื่อมใสศรัทธาต่ออัลลอฮ์
- ๒) การนมาซหรือการละหมาด หมายถึงการแสดงความเคารพต่ออัลลอฮ์ทั้งกาย วาจา และใจ
- ๓) การบริจาคซะกาต หมายถึงการจ่ายทานจากผู้มีทรัพย์สิน คนมีสิทธิได้รับซะกาต มี ๘ ทางคือคนยากจน คนอนาถา เจ้าหน้าที่จัดการซะกาต ผู้มีแนวโน้มเข้ารับหรือเพิ่งเข้ารับอิสลาม การไถ่ทาส และเชลย การปลดปล่อยหนี้ให้แก่ผู้มีหนี้ล้นพ้นตัว และผู้เดินทางที่ประสบปัญหา
- ๔) การถือศีลอด หมายถึงการละเว้นจากบริโภคอาหาร น้ำ และละกิเลสต่าง ๆ ทำใจให้สงบ
- ๕) การทำพิธีฮัจญ์ หมายถึงการเดินทางไปแสวงบุญที่นครเมกกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ครั้งหนึ่งในชีวิต (ถ้าสามารถทำได้)

หลักศรัทธา ๕ อย่าง และหลักปฏิบัติตามศรัทธา ๖ ประการของศาสนาอิสลามเหล่านี้ เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตประจำวันของชาวมุสลิมทั่วโลก ที่ยึดถือและปฏิบัติร่วมกัน และเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลาม ที่อยู่ร่วมกันในชุมชนหรือสังคมต่างๆ ในประเทศไทยหรือประเทศอื่นๆ ซึ่งจะใช้เป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์ความเป็นพหุวัฒนธรรมของสังคมในประเทศไทยสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้

จะเห็นได้ว่า หลักการอยู่ร่วมกันของทั้งสองศาสนามีลักษณะเฉพาะตนที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อหลักแห่งความเมตตากรุณา ความรัก การช่วยเหลือเกื้อกูล

^{๑๗} “หลักปฏิบัติตามศรัทธา ๕ ประการ”, แหล่งที่มา [ออนไลน์]. Wwww.

Religionfacts.com/Islam/practices [เข้าถึงข้อมูล ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๙]

บุคคลอื่นในฐานะที่เป็นมนุษย์ด้วยกัน ความไม่ละเมิดสิทธิของกันและกัน ความสามัคคี และความอดทนอดกลั้นต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลหรือกลุ่ม ในขณะที่หลักการของศาสนาอิสลามจะเน้นความศรัทธา ความจงรักภักดีในพระเจ้าและศาสนทูตคือพระนบีมูฮัมหมัดเป็นอย่างยิ่ง ส่วนหลักการที่เกี่ยวข้องกับคนอื่นโดยตรงนั้น มีปรากฏอยู่ในการบริจาคซะกาตและการถือศีลอด แต่หลักการของการบริจาคซะกาตและการถือศีลอด ก็ต้องอธิบายให้เข้าใจด้วยบริบทอื่นๆ ด้วย จึงจะสามารถเข้าใจมิติของการอยู่ร่วมกันกับคนต่างศาสนาของชาวมุสลิมได้ เพราะชาวมุสลิมเน้นความศรัทธาในพระเจ้าคือพระอัลเลาะห์เป็นหลักสำคัญ ดังนั้น การศึกษาและการทำความเข้าใจในหลักศรัทธา ๖ ประการ และหลักปฏิบัติตามศรัทธา ๕ ประการของศาสนาอิสลาม จึงต้องอาศัยการทำความเข้าใจกับบริบทของคำอื่นๆ ในพระคัมภีร์อัลกุรอานด้วย จึงจะสามารถเข้าใจหลักการอยู่ร่วมกันในศาสนาอิสลามอย่างถูกต้อง

๒. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทความวิจัยนี้ มีทั้งที่เป็นงานวิจัยเกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนในสังคมไทย และวิทยานิพนธ์ของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ดังนี้

อานันท์ กาญจนพันธ์ ได้ศึกษาแนวคิด ชาตากับพหุวัฒนธรรม สรุปได้ว่า แนวคิดพหุวัฒนธรรมได้เข้ามาสู่ประเทศไทยในช่วงระยะเวลาประมาณ ๕๐ ปีที่ผ่านมา (ปัจจุบันนี้ ๖๐ ปีแล้ว) ซึ่งเป็นช่วงของการสร้างรัฐชาติ ที่เน้นความเป็นหนึ่งเดียวกันทางวัฒนธรรม และความเป็นไทย แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ได้แก่ ทฤษฎีประกอบสร้าง (Construction) ความสัมพันธ์เชิงอำนาจซึ่งมีฐานความคิดที่จะต้องทำความเข้าใจอยู่ ๓ ฐานความคิด คือวัฒนธรรม ชาตินิยม และอัตลักษณ์ ลักษณะความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่มีอยู่คือ ต่างคนต่างมีวัฒนธรรมเป็นของตนเองที่แตกต่างกัน การมีแนวคิดลักษณะนี้จะช่วยให้คนในสังคมลดการดูถูกเหยียดหยามกันทางวัฒนธรรม สามารถอยู่ร่วมกันได้ภายใต้ความแตกต่างและการให้ความเคารพในสิทธิเสรีภาพของกันและกัน

ขณะศิริจิต สุนันตะ^{๑๔} ได้ศึกษาสถานการณ์โต้แย้งเรื่องพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย พบว่า คำว่า พหุวัฒนธรรม (multiculturalism) และคำว่า ความหลากหลายทางวัฒนธรรม (cultural diversity) มีการนำมาใช้กันมากโดยนักวิชาการและในภาคประชาสังคม เพื่อแสดงให้เห็นถึงการ

^{๑๔} ศิริจิต สุนันตะ, “สถานการณ์โต้แย้งเรื่องพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย”, รายงานการวิจัย, ใน **วารสารภาษาและวัฒนธรรม** ปีที่ ๓๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๖), (สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๖).

ยอมรับความเป็นหนึ่งเดียวกันทางวัฒนธรรม การครอบงำทางวัฒนธรรม และการรวมศูนย์อำนาจการบริหารในส่วนกลาง ซึ่งการส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมนี้ ได้รับแรงบันดาลใจจากแนวคิดและการปฏิบัติตามปณิธานว่าด้วยสิทธิพลเมือง อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบลำดับชั้นแบบเดิมก็ยังคงมีอิทธิพลอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน

ในเวทีการประชุมสัมมนา มีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อเป็นพลังทางสังคมสู่การพัฒนาสุขภาวะของประชาชนในภาคใต้^{๑๙} ได้ข้อสรุปที่เป็นรูปธรรมที่ตรงกันเกี่ยวกับสถานการณ์ทั่วไปในปัจจุบันคือ สถานการณ์ความรุนแรงกำลังนำไปสู่การขาดความเชื่อมั่นในหน่วยงานของรัฐ ประชาชนขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกันอย่างรุนแรง ซึ่งส่งผลกระทบต่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการศึกษา การมี “ความรู้สึก” ในเรื่องความแตกต่างกันทางชาติพันธุ์และศาสนาในอดีต รวมถึงปัจจัยทางวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ ความเชื่อว่ามี การเลือกปฏิบัติของรัฐ ได้ถูกสร้างขึ้นให้เป็นเงื่อนไขความขัดแย้งในปัจจุบัน โดยศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ได้กำหนดกรอบยุทธศาสตร์และแนวทางการทำงาน ออกเป็น ๕ ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การคุ้มครองความปลอดภัย การอำนวยความสะดวกเพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นในอำนาจรัฐ และสร้างภูมิคุ้มกันแก่คนกลุ่มเสี่ยง ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การแก้ไขความยากจน และเสริมสร้างความมั่นคงทางอาชีพและรายได้ สามารถพึ่งพาตนเองได้ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การพัฒนาคุณภาพคน เพื่อสร้างโอกาสการมีงานทำและยกระดับคุณภาพชีวิต ยุทธศาสตร์ที่ ๔ เสริมสร้างความเข้มแข็งฐานเศรษฐกิจของพื้นที่และการพัฒนาความร่วมมือกับต่างประเทศ และยุทธศาสตร์ที่ ๕ การบริหารจัดการเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ ซึ่งแต่ละยุทธศาสตร์มีแนวทางการดำเนินการที่มีเป้าหมายเพื่อแก้ปัญหาสุขภาวะของคนในจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างเป็นรูปธรรม

ส่วนการศึกษาพัฒนาการของชุมชนมุสลิมในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีหลากหลายทางวัฒนธรรม ที่เป็นวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามีหลายคนที่ศึกษา เช่น สุไรยา วานี^{๒๐} ได้ศึกษาการอยู่ร่วมกันของชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลทรายขาว อำเภอบึงสามพัน จังหวัดปัตตานี พบว่า ปัจจัยที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวมุสลิมในตำบลทรายขาว คือการมีทรัพยากรธรรมชาติ การมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง

^{๑๙} สุกรี หลั่งปุเต๊ะ และคณะ, “สังคมพหุวัฒนธรรม : พลังทางสังคมสู่การพัฒนาสุขภาวะของคนใต้”, เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ สุขภาวะทางปัญญาสร้างสุขคนใต้, กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒.

^{๒๐} สุไรยา วานี, “การอยู่ร่วมกันของชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาตำบลทรายขาว อำเภอบึงสามพัน จังหวัดปัตตานี”. เล่มเดียวกัน, อ้างแล้ว,

การมีระบบการปกครองที่มีความยุติธรรม ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และการสื่อสารภาษาเดียวกัน นอกจากนี้ยังพบว่า การนำแนวคิดสมานฉันท์ โดยใช้วิธีการประนีประนอม การชี้แจงเพื่อทำความเข้าใจ และการร่วมมือกันของทุกฝ่าย จะทำให้ชุมชนทั้งสองศาสนาสามารถรักษาความสัมพันธ์กันได้อย่างดีและอย่างยั่งยืน ส่วนจิตาพร แสงนิล^{๒๑} ได้ศึกษาชุมชนมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สรุปได้ว่า มุสลิมเข้ามาในอยุธยา โดยมีปัจจัยทางการค้าเป็นหลัก ซึ่งมีอยู่ ๔ กลุ่ม คือ เปอร์เซีย อาหรับและอินเดีย, จาม, มลายู-ปัตตานี และหมู่เกาะอินโดนีเซีย มุสลิมที่เข้ามาอาศัยอยู่ในกรุงศรีอยุธยามีบทบาททั้งด้านเศรษฐกิจและการเมืองการปกครอง และในปัจจุบันบริเวณรอบเกาะพระนครศรีอยุธยา ยังมีชุมชนชาวมุสลิมอาศัยอยู่ ทั้งกลุ่มเดิมและกลุ่มเข้ามาอยู่ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ส่วนนิสัยของมหาวิทยาลัยสงฆ์ก็มีการศึกษาเช่นกัน เช่น พรอุษา ประสงค์วรรณะ^{๒๒} ได้ศึกษาชุมชนต้นแบบต่างศาสนาที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติในแขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ผลการสรุปได้ว่า ชุมชนแห่งนี้ประกอบด้วยประชาชนที่นับถือศาสนาต่างกัน ๓ กลุ่ม คือศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม แม้จะมีความแตกต่างกันทางศาสนาและวัฒนธรรม แต่มีความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน เพราะทุกคนมีความสำนึกในความเป็นชาติไทย ถือว่าตนเองเป็นคนไทย มีความรักในผืนแผ่นดินไทย และมีความจงรักภักดีในพระมหากษัตริย์พระองค์เดียวกัน ขณะที่เวลา กัลหโสภา^{๒๓} ได้ศึกษาในเชิงเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องเมตตาในศาสนาพุทธและอิสลาม ซึ่งผลการศึกษาทำให้ทราบว่า เมตตาในสองศาสนานี้มีความแตกต่างกัน เพราะในศาสนาพุทธอธิบายเรื่องเมตตาโดยยกเอาคุณลักษณะเฉพาะในตัวมันเองมาอธิบาย ทำให้เข้าใจได้ง่าย ส่วนเมตตาหรืออรรหะมะฮ์ในศาสนาอิสลามต้องยกคำอื่นมาอธิบายประกอบด้วย จึงจะเข้าใจได้ เพราะเมตตาในศาสนาอิสลามไม่สามารถตั้งอยู่เดี่ยวๆ ได้ ต้องมีบริบทประกอบเสมอ จึงจะสามารถเข้าใจความหมายที่ถูกต้องอย่างแท้จริงได้

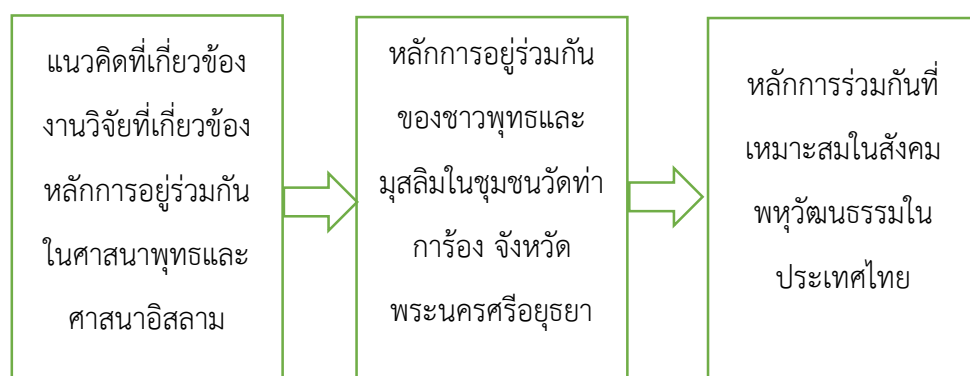
^{๒๑} จิตาพร แสงนิล, “การศึกษาชุมชนมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในสมัยอยุธยา (พุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๓)”, เล่มเดียวกัน, อ้างแล้ว.

^{๒๒} พรอุษา ประสงค์วรรณะ, “การศึกษาชุมชนต้นแบบต่างศาสนาที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติในแขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต* สาขาวิชาการพัฒนาสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๒๓} เวลา กัลหโสภา, “การศึกษาแนวคิดเรื่องเมตตาในศาสนาพุทธกับอรรหะมะฮ์ในศาสนาอิสลาม”.

จากที่ยกตัวอย่างงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาข้างต้นนี้ สรุปได้ว่า เรื่องสังคมพหุวัฒนธรรมได้รับความสนใจจากนักวิชาการ นักปกครอง และนิสิตนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เรื่องสังคมพหุวัฒนธรรม เป็นประเด็นที่จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจให้ชัดเจน เพราะสังคมพหุวัฒนธรรมมีความสลับซับซ้อน และอาจจะเป็นแหล่งเพาะบ่มของปัญหาความขัดแย้งหรือความรุนแรงทางวัฒนธรรมได้ ถ้าไม่มีการศึกษาและทำความเข้าใจให้ถูกต้อง โดยเฉพาะในปัจจุบันสังคมไทยกำลังเผชิญกับปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรงระหว่างคนในสังคมด้วยกัน ความแตกต่างทางวัฒนธรรมเป็นสาเหตุหนึ่งที่มีอ้างอิง และใช้เป็นเงื่อนไขเพื่ออธิบายสาเหตุของความรุนแรงที่เกิดขึ้นได้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ ๒ : แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และได้ออกแบบการวิจัย ดังนี้

๑. กลุ่มเป้าหมาย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีแบบแผนการวิจัยตามลำดับดังนี้

- ๑) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสังคมพหุวัฒนธรรม
- ๒) ออกแบบสอบถามหรือแนวคำถาม ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์เชิงลึก
- ๓) เข้าไปศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่การวิจัย ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบบุคคลภายนอก ไม่มีส่วนร่วมโดยตรง

- ๔) วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการจัดหมวดหมู่ข้อมูล จำแนกข้อมูลเป็นหมวดหมู่ และการเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มาจากรวบรวมข้อมูลด้วยการพรรณนา
- ๕) เรียบเรียงข้อมูล ตามประเด็นที่กำหนดไว้ในสารบัญอย่างเป็นระบบ ด้วยการพิมพ์
- ๖) ตรวจสอบข้อมูล ด้วยนำเสนอผลการศึกษาแก่ชาวพุทธในพื้นที่วิจัยอีกครั้ง
- ๗) นำเสนอข้อมูลด้วยการพิมพ์เผยแพร่ต่อสาธารณชนต่อไป

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- ๒) เครื่องมือที่ใช้ ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือแบบสอบถาม/แนวคำถาม ประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม
- ๓) การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ด้วยการจำแนกข้อมูล เรียบเรียงข้อมูล เชื่อมโยงข้อมูล ให้เป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์และสารบัญที่กำหนดไว้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ได้รู้และเข้าใจแนวทางการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธและอิสลามในบริเวณชุมชนวัดท่าการ้อง ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาอย่างถูกต้อง
๒. สามารถเชื่อมโยงและบูรณาการแนวทางการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธและอิสลามในบริเวณชุมชนวัดท่าการ้อง ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พระนครศรีอยุธยาได้อย่างเหมาะสม
๓. ได้หลักการและแนวทางในการอยู่ร่วมกันของสังคมที่มีความแตกต่างหรือหลากหลายอย่างเหมาะสม ระหว่างชาวพุทธและอิสลามในสังคมไทยปัจจุบัน และสามารถนำไปเป็นต้นแบบของชุมชนอื่นๆในประเทศไทยได้

ผลการศึกษา

จากการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์สภาพชุมชนโดยตรง สามารถวิเคราะห์ได้ตามประเด็นดังต่อไปนี้

ประการแรก วัฒนธรรมของชุมชน (Culture of Community) จากการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่โดยการสังเกตจากพื้นที่จริง จะเห็นได้ว่า ชุมชนวัดท่าการ้องแห่งนี้มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม คือประกอบด้วยชาวพุทธและชาวมุสลิม ซึ่งอยู่ร่วมกันมานานตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา โดยมีวัดและมัสยิดเป็นศูนย์กลางการประกอบกิจกรรมของคนในชุมชนของทั้งสองศาสนา

จากประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนที่ยาวนานตั้งแต่สมัยอยุธยา ไม่เคยมีปัญหากระทบกระทั่งระหว่างกัน เพราะต่างฝ่ายต่างเคารพในสิทธิของกันและกัน มีความรู้สึกว่าตนเองเป็นคนทำการ้อง เกิดและเติบโตที่นี่ มีความรู้สึกในความเป็นชุมชนเดียวกัน แม้จะต่างศาสนาและวัฒนธรรมกันก็ตาม การมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันจึงไม่เป็นปัญหาในการอยู่ร่วมกัน จะเห็นได้ว่าวัดกับมัสยิดตั้งอยู่ติดกันโดยไม่มีรั้วกัน มีประตูเข้าทางเดียวกัน มีลานจอดรถร่วมกัน แม้จะมีการใช้เครื่องขยายเสียงที่ตั้งมากในช่วงประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและในช่วงเทศกาลสำคัญ แต่เมื่อมีการเจรจาทำความเข้าใจกันระหว่างผู้นำของวัดและมัสยิด การใช้เสียงที่ตั้งรบกวนคนต่างศาสนาก็ไม่มี เพราะมีการพูดคุยตกลงกันและเคารพสิทธิของคนอื่น ความขัดแย้งหรือกระทบกระทั่งในเรื่องนี้จึงไม่มี นอกจากนี้ การมีความเคารพความจงรักภักดีในสถาบันพระมหากษัตริย์เหมือนกัน ทำให้คนในชุมชนแห่งนี้ สามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้โดยไม่ผิดข้อห้ามทางศาสนา เช่น ในวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เป็นต้น การมีความเชื่อ ความเคารพศรัทธาในสถาบันพระมหากษัตริย์เหมือนกัน จึงเป็นเสมือนสายที่ร้อยรัดและเชื่อมโยงคนในชุมชนแห่งนี้ให้หลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกัน ภายใต้ความแตกต่างกันทางวัฒนธรรมในลักษณะที่ว่า “เป็นการแสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่าง” ส่วนการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของตนเอง แต่ละฝ่ายสามารถดำเนินการได้ตามปกติ บนพื้นฐานแห่งการเคารพในสิทธิและเสรีภาพของกันและกัน ซึ่งประเด็นนี้เป็นไปตามแนวคิดพหุวัฒนธรรมนิยมที่อานันท์ ปาณวจนพันธ์ได้เสนอไว้ตามที่เสนอในเบื้องต้นแล้ว และสอดคล้องหลักการของการเคารพสิทธิเสรีภาพของคิม ลิกคา ตามที่พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ตสรุปไว้ จึงทำให้เห็นว่า วัฒนธรรมชุมชนของชุมชนวัดทำการ้องแห่งนี้ มีความเข้มแข็งและมีความยืดหยุ่นอยู่ในตัว มีลักษณะที่หลากหลายและแตกต่าง แต่ไม่แตกแยกหรือขัดแย้งระหว่างกันในมิติของวัฒนธรรม

ประการที่สอง ชาติพันธุ์ของชุมชน (Races of Community) ชาติพันธุ์หรือเทือกเถาเหล่ากอของคนในชุมชนแห่งนี้ ถ้าเป็นชาวพุทธ ถือเป็นชนพื้นเมืองที่เก่าแก่ได้มาตั้งรกรากบริเวณชุมชนแห่งนี้ในสมัยอยุธยา ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๐๙๒ หรือประมาณ ๔๖๗ ปีมาแล้วพร้อมกับการสร้างวัดทำการ้อง ส่วนชาวมุสลิม เรียกว่า “แขก” ซึ่งเป็นแขกอพยพมาจากปัตตานี-มลายู เรียกว่า “แขกตานี” ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเช่นเดียวกัน ความจริง คำว่า “แขก” นี้ เป็นคำเรียก ชนชาติต่างๆ ที่นับถือศาสนาอิสลาม เช่น แขกเติร์กก็ แขกจาม แขกมะหะงัน แขกขวา แขกตานี แขกเจ้าเซ็น เป็นต้น และยังเป็นคำเรียกคนที่นับถือศาสนาพราหมณ์หรือฮินดูด้วย^{๒๔} ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิตาพร แสงนิล ที่ได้ศึกษาชุมชนมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สรุปได้ว่า ชาวมุสลิมได้อพยพเข้ามาตั้งรกรากในกรุงศรี

^{๒๔} เกรียงศักดิ์ บุญประสิทธิ์ และคณะ, ศาสนาในอาเซียน, กรมการศาสนา, (กระทรวงศึกษาธิการ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๗), หน้า ๑๒๓.

อยุธยา โดยมีปัจจัยทางการค้าเป็นหลัก ซึ่งมีอยู่ ๔ กลุ่ม คือ เปอร์เซีย อาหรับและอินเดีย, จาม, มลายู-ปัตตานี และหมู่เกาะอินโดนีเซีย มุสลิมที่เข้ามาอาศัยอยู่ในกรุงศรีอยุธยามีบทบาททั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครอง และในปัจจุบันบริเวณรอบเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา ยังมีชุมชนชาวมุสลิมอาศัยอยู่จำนวนมาก ทั้งกลุ่มเดิมที่อยู่มาตั้งแต่สมัยอยุธยา และกลุ่มที่เข้ามาอยู่ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งจากข้อมูลที่สัมภาษณ์เพิ่มเติมว่า ปัจจุบันนี้ มีชาวมุสลิมจากมินบุรีหนองจอกด้วยที่อพยพมาอยู่ที่ชุมชนแห่งนี้ โดยเฉพาะที่ชุมชนวัดท่าการ้อง กล่าวได้ว่า เป็นวัดหรือชุมชนชาวพุทธที่ตั้งอยู่ในท่ามกลางของชุมชนอิสลาม ล้อมรอบด้วยชุมชนอิสลาม ทั้งบ้านท่าและบ้านการ้องทั้ง ๒ หมู่ คือหมู่ ๕ และหมู่ ๖ ส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิมประมาณ ร้อยละ ๙๙

ประการที่สาม อัตลักษณ์ของชุมชน (Identities of Community) หรือลักษณะเฉพาะของชุมชนแห่งนี้ เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม คือประกอบด้วยชาวพุทธ ซึ่งเป็นคนกลุ่มดั้งเดิม และชาวมุสลิมซึ่งเป็นแขกที่อพยพมาจากปัตตานี ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ลักษณะเฉพาะที่เด่นชัดของชุมชนท่าการ้อง คือ การเป็นชุมชนชาวพุทธและชาวมุสลิมที่อยู่ร่วมกันมานานประมาณ ๔๖๗ ปีแล้ว โดยไม่มีปัญหาความขัดแย้งหรือกระทบกระทั่งกัน ในด้านศาสนาและวัฒนธรรม เพราะคนในชุมชนมีหลักในการอยู่ร่วมกันคือการเจรจาพูดคุยกัน ปรึกษาหารือกัน ด้วยเหตุผล โดยมีเจ้าอาวาสวัดและโต๊ะอิหม่ามและคณะกรรมการประจำมัสยิด เป็นแกนนำในการทำความเข้าใจพูดคุยกัน อัตลักษณ์ที่ของชุมชนวัดท่าการ้องปัจจุบันคือ วัดท่าการ้อง มีความโดดเด่นในด้านความสะอาดความสวยงามของห้องน้ำ เป็นสถานที่บำเพ็ญบุญกุศลครบวงจร มีชื่อเสียง มีคนมาท่องเที่ยวกันมา เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีเจ้าอาวาสเป็นพระนักพัฒนาที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล และชุมชนมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เป็นต้น การมีพุทธศาสนิกชนและคนทั่วไปเข้ามาทำบุญ และมาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก ทำให้วัดเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป และเป็นสถานที่สร้างอาชีพสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนทั้งชาวพุทธและมุสลิม

สรุปผลการวิจัย

จากการนำเสนอผลการวิจัยตั้งแต่ต้น สามารถสรุปได้ว่า ประการแรก หลักการอยู่ร่วมกันของชาวพุทธและมุสลิม คือ ๑) เน้นความรัก ความเมตตาต่อกันความปรารถนาดีต่อกัน ด้วยการคิดว่าทุกคนเป็นในชุมชนเดียวกัน เป็นคนท่าการ้อง เป็นคนอยุธยาเหมือนกัน และเป็นมนุษย์ด้วย แม้จะต่างศาสนาและวัฒนธรรม แต่ก็เป็นคนไทยเหมือนกัน ๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ด้วยการให้การสงเคราะห์ซึ่งกันและกันด้วยวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ตามโอกาสอันสมควร ๓) การเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ด้วยการไม่ละเมิดในสิทธิเสรีภาพทางความคิด ความเชื่อ ชีวิตและทรัพย์สินของกันและกัน ๔)

การมีกิจกรรมร่วมกัน โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ และวันสำคัญของชาติอื่นๆ เปิดโอกาสให้ผู้นำของชุมชนและคนในชุมชนได้ร่วมกิจกรรมกัน โดยไม่ผิดหรือละเมิดข้อบัญญัติทางศาสนา ๕) การเจรจาพูดคุยกัน ประเด็นนี้มีความสำคัญมากต่อการอยู่ร่วมกัน เพราะทำให้ทั้งสองได้มีโอกาสเจรจา ทำความเข้าใจ ประชุมปรึกษาหารือกันในเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและมีผลกระทบต่องานกลุ่ม เช่น ปัญหาการย้ายโรงฆ่าสัตว์ออกจากชุมชน ปัญหาการเปิดเครื่องกระจายเสียงดังรบกวนคนในชุมชน ปัญหาเรื่องที่ดิน เป็นต้น

ประการที่สอง การบูรณาการร่วมกันระหว่างหลักการอยู่ร่วมกัน ตามหลักการของศาสนาพุทธและอิสลาม จะเห็นได้ว่าตามหลักการของศาสนาพุทธ เน้น ความเมตตากรุณาต่อกัน (เมตตาธรรม) การเคารพในสิทธิของกันและกัน (คารวธรรม) การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (สังคหธรรม) ความสามัคคี (สามัคคีธรรม) ความอดทนอดกลั้นต่อความแตกต่างระหว่างกัน (ขันติธรรม) ส่วนหลักการของศาสนาอิสลาม ศรัทธา และการปฏิบัติตามศรัทธา ๕ ประการ ซึ่งมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอยู่ร่วมกันในสังคม คือการนมาซหรือละหมาด หมายถึงการแสดงความเคารพต่อพระเจ้าทั้งกาย วาจา และใจ การบริจาคซะกาต หมายถึงการจ่ายทานจากผู้มีทรัพย์สิน คนมีสิทธิ์ได้รับซะกาต คือคนอนาถา คนขัดสน และผู้เข้ารับอิสลาม และการถือศีลอด หมายถึงการละเว้นจากบริโภคอาหาร น้ำ และละกิเลสต่าง ๆ ทำให้สงบ จะเห็นได้ว่าหลักการของทั้งสองศาสนา มีความสอดคล้องและใกล้เคียงกัน สามารถบูรณาการร่วมกันได้ โดยอาศัยจิตสำนึกร่วมกันคือความเป็นคนไทยอยู่ในผืนแผ่นดินไทย และมีสถาบันกษัตริย์ที่เป็นศูนย์รวมใจเดียวกัน

ประการที่สาม แนวทางที่เหมาะสมต่อการอยู่ร่วมกันในปัจจุบันและอนาคต สามารถดำเนินการใน ๒ ระดับ คือระดับปัจเจกบุคคล และระดับชุมชนหรือสังคม ในระดับปัจเจกบุคคลแต่ละคนต้องดำเนินตามหลักคำสอนในศาสนาของตนเองอย่างสมบูรณ์ ด้วยการประยุกต์เอาหลักการในศาสนาของตนเองมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันของแต่ละคน ให้ถูกต้องเหมาะสมตามสถานภาพของตนเอง เพื่อพัฒนาตนเอง ยกย่องตนเองให้เป็นคนมีคุณภาพ ประกอบด้วยคุณธรรมจริยธรรม เช่น การสมาทานศีล ๕ การทำบุญตักบาตร การละหมาด เป็นต้น ส่วนในระดับชุมชนหรือสังคม จะต้องมีการประชุมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ด้วยความบริสุทธิ์ใจจริงใจต่อกัน ปราศจากวาระซ่อนเร้น โดยเฉพาะผู้นำ เช่น เจ้าอาวาส โต๊ะอิหม่าม กรรมการวัด คณะกรรมการประจำมัสยิด หรือแม่กระทั่งในระดับสูงขึ้นไป ไม่ว่าจะเป็นเจ้าคณะจังหวัด หรือคณะกรรมการกลางอิสลามประจำจังหวัด เป็นต้น เพื่อจะได้มีโอกาสพบปะสนทนากัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นร่วมกัน ด้วยความปรารถนาดีต่อกัน ด้วยจิตสำนึกรับผิดชอบต่อประเทศชาติ และประชาชนร่วมกัน

จากการนำเสนอมาตั้งแต่ต้น จะเห็นได้ว่า ผลของการวิจัยครั้งนี้ ได้สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อการบูรณาการหลักการอยู่ร่วมกันทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และระดับชุมชนหรือสังคม ซึ่งหมายความว่า สังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนวัดท่าการ้องแห่งนี้ ได้ให้ความสำคัญต่อมิติของบุคคล และมิติทางสังคม ภายใต้ความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม ดังนั้น การปฏิบัติตามคำสั่งสอนในศาสนาของตนเอง และการเข้าใจในศาสนาของบุคคลอื่น ด้วยการศึกษา การปฏิบัติ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การเจรจา การทำความเข้าใจระหว่างกันของคนที่มีความแตกต่างกันทางศาสนา หรือเรียกว่า การสานเสวนาทางศาสนา (Religious Dialogue) เป็นกระบวนการทางสังคมอย่างหนึ่งที่สำคัญ ที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการอยู่ร่วมกันของสังคมพหุวัฒนธรรมได้ ปัจจัยที่เอื้ออำนวยให้เกิดกระบวนการนี้ในเบื้องต้นที่สำคัญ ดูเหมือนจะเป็นผู้นำของแต่ละศาสนา ที่ได้ตระหนักถึงสภาพปัญหาและร่วมกันหาทางออกร่วมกันอย่างจริงจัง ดังเช่นเจ้าอาวาสวัดท่าการ้อง และผู้นำของศาสนาอิสลามในชุมชนได้ร่วมกันดำเนินการมาโดยตลอด ทำให้ชุมชนแห่งนี้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข และสมานฉันท์ ภายใต้ความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีทั้งที่เป็นข้อเสนอแนะทั่วไป และข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาต่อ ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะทั่วไป

ข้อเสนอแนะทั่วไปจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัย มีข้อเสนอต่อแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องในชุมชนและสังคม ดังต่อไปนี้

ประการแรก ผู้นำของแต่ละศาสนา หมายถึงเจ้าอาวาสวัด โตะอิหม่ามประจำมัสยิด คณะกรรมการวัด คณะกรรมการประจำมัสยิด ควรมีการประสานงานกัน มีการประชุมกันเป็นประจำในแต่ละเดือน เพื่อจะได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ปรึกษาปัญหาต่างๆ ร่วมกัน ตลอดจนวางแผนการพัฒนาชุมชนร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม เพราะที่ผ่านมาดูเหมือนว่า การประชุมกันระหว่างผู้นำของทั้งสองศาสนาในชุมชนแห่งนี้ยังมีน้อย ในการประชุมกันแต่ละครั้งอาจจะเชิญผู้แทนหน่วยงานราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมด้วยก็ได้

ประการที่สอง ศาสนิกของแต่ละศาสนา หมายถึงชาวพุทธและมุสลิมในชุมชนแห่งนี้ ควรมีกิจกรรมร่วมกันมากกว่าที่เป็นอยู่ เช่น การร่วมกิจกรรมกันในวันสำคัญของชาติ การร่วมกันพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนในลักษณะ “จิตอาสา” หรือ “วาระของชุมชน” เพื่อการพัฒนาชุมชนร่วมกัน เพื่อ

เปิดโอกาสให้ผู้นับถือศาสนาทั้งสองมีโอกาสได้ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนร่วมกัน ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างความเป็นพหุวัฒนธรรมของชุมชน ให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข พึ่งพาอาศัยกัน เกื้อกูลกัน ตามหลักการของศาสนาทั้งสอง

ประการที่สาม เจ้าหน้าที่ของรัฐ หมายถึงข้าราชการทั้งส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับศาสนาและชุมชน เช่น วัฒนธรรมอำเภอหรือจังหวัด เจ้าหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ตำรวจ ทหาร นักการเมืองในท้องถิ่น ครู เป็นต้น ควรเข้ามาส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนให้คนในชุมชน ได้มีโอกาสเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ได้ร่วมกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรมและอย่างต่อเนื่อง เช่น ในช่วงวันสำคัญของแต่ละศาสนา ในวันสำคัญของชาติ ในช่วงเทศกาลตามประเพณีของชุมชน เป็นต้น เพื่อให้คนในชุมชนมีสายสัมพันธ์กันอย่างเข้มแข็ง ร่วมแรงร่วมใจกันในกิจกรรมสาธารณะของชุมชน ให้เกิดความรัก ความสามัคคี ความมีเอกภาพภายในชุมชนอย่างยั่งยืน

๒. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาต่อ

ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาต่อ ที่เกี่ยวข้องกับสังคมพหุวัฒนธรรมและสังคมไทย มีดังนี้

ประการแรก ศึกษาวิเคราะห์สังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่อื่นๆ ของประเทศไทย เพราะในประเทศไทย ยังมีชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมอยู่มาก แต่ละชุมชนมีลักษณะเฉพาะตนไม่เหมือนกัน การศึกษาในประเด็นนี้ จะทำให้คนในสังคมมีความรู้ความเข้าใจกันมากยิ่งขึ้น ทำให้ฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน และสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์และมีแนวทางการดำเนินการ เพื่อสร้างสันติสุข ความร่วมมือระหว่างกันได้ของคนในสังคมที่มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน

ประการที่สอง ศึกษาวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย ประเด็นนี้ ให้ความสำคัญต่อมิติการพัฒนาเป็นสำคัญ เพราะในอดีตที่ผ่านมาและในปัจจุบันนี้ ชุมชนที่เป็นพหุวัฒนธรรมหลายแห่งมีข้อจำกัดในการพัฒนาชุมชน ด้วยเหตุผลคือความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรม ความแตกต่างหรือความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้กลายเป็นอุปสรรคของการพัฒนาชุมชนในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองก็ตาม การศึกษาประเด็นนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมพหุวัฒนธรรมโดยตรง โดยอาจจะเป็นการศึกษาแบบกรณีศึกษาเช่นเดียวกัน

ประการที่สาม การศึกษาเชิงคัมภีร์ในหลักธรรมคำสอนของแต่ละศาสนาในมิติของสังคม เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสังคมที่ถูกต้องตามหลักการของแต่ละศาสนา เพราะในปรากฏการณ์ความรุนแรงหรือความขัดแย้งทางศาสนาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน มักจะมีการยกหลักการของศาสนามาใช้

เพื่ออธิบายหรือรองรับความชอบธรรมในการกระทำของกลุ่มตนเอง จนดูเหมือนว่า คนที่ต่างศาสนากัน หรือการนับถือศาสนาต่างกัน จะไม่สามารถอยู่ร่วมกันในโลกนี้ได้ ประเด็นนี้จะทำให้คนที่นับถือศาสนาทั้งหลายได้ตระหนักถึงการเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และเป้าหมายที่แท้จริงของศาสนาที่ตนเองนับถือว่าเป็นอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

เกรียงศักดิ์ บุญประสิทธิ์ และคณะ. **ศาสนาในอาเซียน**. กรมการศาสนา, กระทรวงศึกษาธิการ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๗.

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. บรรยายสรุปประจำปี ๒๕๕๘. กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

จิตาพร แสงนิล. “การศึกษาชุมชนมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในสมัยอยุธยา (พุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๓)”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาโบราณคดี ประวัติศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๘.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

แผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล. สำนักงานเกษตรอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๒.

พรอูชา ประสงค์วรรณ. “การศึกษาชุมชนต้นแบบต่างศาสนาที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติในแขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

สุไรยา วานี. “การอยู่ร่วมกันของชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี”. **วารสารการเมืองการปกครอง**, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ กันยายน ๒๕๕๖- กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗.

สุกรี หลังปู่เต๊ะ และคณะ. “สังคมพหุวัฒนธรรม : พลังทางสังคมสู่การพัฒนาสุขภาวะของคนใต้”.

เอกสารประกอบการประชุมวิชา สุขภาวะทางปัญญาสร้างสุขคนใต้. กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒.

ศิริจิต สุนันตะ. “สถานการณ์โต้แย้งเรื่องพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย”. รายงานการวิจัย. ใน **วารสารภาษาและวัฒนธรรม**ปีที่ ๓๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๖).

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๖.

เวลา กัลโศภา. “การศึกษาแนวคิดเรื่องเมตตาในศาสนาพุทธกับอรัระหะหมะฮ์ในศาสนาอิสลาม”.

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาศาสนาและปรัชญา. คณะ

มนุษยศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๖.

อติปัทย์ คลี่สุนทร. “การศึกษาพหุวัฒนธรรม (Multicultural Education)”, ใน **สารานุกรมวิชาชีพครูเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว** เนื่องในวโรกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, ๒๕๕๒.

อานันท์ กาญจนพันธ์. “พหุวัฒนธรรมในบริบทของการเปลี่ยนผ่านทางสังคมและวัฒนธรรม”. **รายงานการวิจัย**. ศูนย์ภูมิภาคทางสังคมศาสตร์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน. คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.

ข้อมูลจากสัมภาษณ์

พระพิพัฒน์ศาสนกิจวิธาน (ประยูร สุทธิบุญโญ) เจ้าอาวาสวัดท่าการ้อง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๙ ณ ภูมิจำอาวาสวัดท่าการ้อง ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ข้อมูลออนไลน์

พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, “พหุวัฒนธรรมนิยม ลิทธิชนกลุ่มน้อยและความสมานฉันท์”, แหล่งที่มา [ออนไลน์]. www.facebook.com/PhichinaBhuket [๕ สิงหาคม ๒๕๕๙].

“หลักศรัทธา ๖ ประการ”, แหล่งที่มา [ออนไลน์]. www.Religionfacts.com/Islam/beliefs [เข้าถึงข้อมูล ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๙].

“หลักปฏิบัติตามศรัทธา ๕ ประการ”, แหล่งที่มา [ออนไลน์]. www.Religionfacts.com/Islam/practices [เข้าถึงข้อมูล ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๙].